

PLAN FÖR SOCIALVÅRDEN

2011 - 2015

I	INLEDNING	2
1.	ALLMÄNT.....	2
2.	PLANENS UPPSTÄLLNING.....	2
II	LANDSKAPSREGERINGENS ROLL	3
1.	ALLMÄNT.....	3
2.	PLANERING OCH LEDNING.....	3
3.	ÖVERVAKNING OCH TILLSYN.....	3
III	MÅL OCH ANVISNINGAR	5
1.	ÖVERGRIPANDE MÅL.....	5
2.	SOCIAL TRYGGHET.....	5
3.	ANSVARET FÖR ORDNANDET AV SOCIALVÅRDEN.....	6
4.	ORGANISATIONEN AV VERKSAMHETEN.....	6
5.	KLIENTENS STÄLLNING OCH RÄTTIGHETER.....	7
6.	FÖREBYGGANDE ARBETE.....	7
7.	BARN OCH UNGDOM.....	8
7.1.	<i>Barnfamiljer</i>	9
7.2.	<i>Barnskydd</i>	10
7.2.1.	Förebyggande åtgärder.....	11
7.2.2.	Stödåtgärder inom den öppna vården.....	11
7.3.	<i>Barnomsorg</i>	11
7.4.	<i>Hemvårdsstöd</i>	12
8.	ALKOHOL OCH NARKOTIKA.....	13
8.1.	<i>Missbrukarvård</i>	13
9.	ÄLDREOMSORG.....	14
10.	SERVICE FÖR FUNKTIONSHINDRADE.....	15
11.	SPECIALOMSORG.....	16
12.	UTKOMSTSTÖD.....	16
13.	BOENDE.....	17
14.	UTVECKLING AV SERVICESTRUKTUREN OCH SERVICEN.....	17
15.	KVINNOFRIDSARBETET.....	18
16.	DATA-, STATISTIK- OCH UPPFÖLJNINGSSYSTEM.....	18
17.	SOCIALJOUR.....	18
IV	RESURSER	19
1.	DRIFT.....	19
2.	PERSONAL.....	19
3.	ANLÄGGNINGSPROJEKT.....	19
3.1.	<i>Definition</i>	19
3.2.	<i>Förslag över anläggningsprojekt</i>	19
3.3.	<i>Ansökan om landskapsandel för anläggningsprojekt</i>	19
3.4.	<i>Fastställande av anläggningsprojekt</i>	19
3.5.	<i>Inkomna förslag över anläggningsprojekt</i>	19

Plan för ordnande av socialvården i landskapet Åland under åren 2011 - 2015

Antagen i Mariehamn den 18 januari 2011.

I INLEDNING

1. Allmänt

Enligt landskapslagen (1993:71) om planering av och landskapsandel för socialvården skall landskapsregeringen årligen anta en plan - **socialvårdsplanen** - för ordnande av socialvården i landskapet under de fem följande åren.

Socialvårdsplanen skall innehålla följande:

1. målen och anvisningarna för ordnandet av socialvården
2. de föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigande i speciallag
3. de landskapsandelar som skall erläggas för socialvården, basbelopp enligt åldersgrupp per invånare samt en uppskattning av det sammanlagda beloppet av driftskostnaderna för den socialvård som kommunerna ordnar
4. antalet anställda inom den socialvård som ligger till grund för fastställande av landskapsandelen
5. en förteckning över anläggningsprojekt, de högsta kostnader för de projekt som berättigar till landskapsandel och projektens inledningsår
6. beloppet av minimikostnader för att ett projekt skall betraktas som ett anläggningsprojekt samt
7. en uppskattning av den landskapsandel som betalas för anläggningsprojekt.

2. Planens uppställning

I planen anges mål och anvisningar för socialvården och dess utvecklande i landskapet Åland under de kommande åren. Målen kompletteras i förekommande fall med anvisningar. Målen och anvisningarna riktar sig i första hand till kommunerna och är riktgivande till sin karaktär. Syftet är att bidra till utvecklandet av socialvården i landskapet, samt att stödja arbetet inom den sociala sektorn. Långsiktigt skall målen och anvisningarna även underlätta en uppföljning och utvärdering av verksamheten.

II LANDSKAPSREGERINGENS ROLL

1. Allmänt

Socialvårdsbyrån vid landskapsregeringens social- och miljöavdelning skall handlägga ärenden som gäller utkomstskydd, främjande av social välfärd och förebyggande av sociala problem.

Enligt socialvårdslagen (FFS 710/1982) respektive landskapslagen (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård ankommer den allmänna planeringen, ledningen och övervakningen av socialvården på landskapsregeringen.

2. Planering och ledning

Landskapsregeringen fullgör sin planerings- och ledningsfunktion inom den sociala verksamheten bland annat genom att:

- ordna erfarenhetsutbyten för tjänstemän verksamma inom socialvården
- föra en kontinuerlig dialog med kommunerna och Ålands kommunförbund
- kontinuerligt se över och vid behov revidera lagstiftningen inom området
- informera om förändringar inom lagstiftningen
- ordna viss utbildning och kompetensutveckling
- samordna tillämpningen av regler och bestämmelser
- utöva tillsyn

Landskapsregeringen erfar att kommunerna har uttalat ett behov av ökad information om sociallagstiftningen. Landskapsregeringen avser därför att i större utsträckning än hittills informera allmänt om den sociallagstiftning som faller under åländsk behörighet samt kontinuerligt informera om nya lagar och förestående ändringar i befintliga lagar på socialrättens område. Landskapsregeringen ger dock inte rådgivning i enskilda fall eftersom detta inte är förenligt med landskapsregeringens roll som tillsynsmyndighet.

3. Övervakning och tillsyn

En viktig funktion för landskapsregeringen i dess arbete med planering och ledning av den sociala verksamheten i kommunerna är att utöva viss tillsynsverksamhet. Syftet med tillsynen kan sammanfattas i följande punkter:

- Framåtsyftande
- Kvalitetshöjande
- Samordning av kommunal verksamhet i landskapet
- Skaffa underlag för utvecklingsarbete
- Lyfta fram brister i verksamheten

Landskapsregeringen har påbörjat utvecklandet av en systematisk tillsynsverksamhet gentemot kommuner och privata socialserviceproducenter inom den sociala sektorn. Landskapsregeringen har i juni 2009 antagit en plan för social tillsyn. I planen beskrivs olika metoder för tillsyn och arbetsverktyg för dessa. Den inkluderar även en modell för tillsyn över socialvården på Åland för en treårsperiod och utgör en bas för tillsynsarbetet som revideras årligen i samband med att socialvårdsplanen antas. Tillsynsverksamheten skall bidra till att verksamhetsutövaren ständigt utvecklar och förbättrar sin verksamhet som rör enskilda människors rättssäkerhet, verksamhetens laglighet samt god kvalitet inom socialvården. Verksamheten kommer att utvecklas i samråd med kommunerna.

Vision

Ett effektivt nyttjande av landskapsregeringens och kommunernas resurser inom det sociala området främjar en god socialvård för de enskilda människorna.

Mål

- *Utveckla och bedriva en ändamålsenlig tillsynsverksamhet inom den sociala verksamheten.*

Anvisning

1. *Kommunerna skall verka för att landskapsregeringen förses med relevanta fakta och information om den sociala verksamheten inom ramen för tillsynsverksamheten.*

III MÅL OCH ANVISNINGAR

1. Övergripande mål

Den övergripande målsättningen för socialvården för åren 2011-2015 är att:

- förebygga och förhindra social utslagning
- främja befolkningens tillgång till likvärdig och trygg socialvård
- trygga socialvårdsverksamheten

Landskapsregeringen erfar att behovet av juridisk rådgivning i enskilda fall är stort i kommunerna. Kommunerna bör inom ramen för samarbetet inom Ålands kommunförbund överväga möjligheter att tillhandahålla juridisk rådgivning för kommunerna inom det sociala området.

Ålands kommunförbund arbetar för ett närmare samarbete mellan kommunerna inom bland annat det sociala området. Landskapsregeringen konstaterar att flera kommuner har etablerat ett samarbete inom den sociala sektorn. Landskapsregeringen ser mycket positivt på denna utveckling och rekommenderar fortsatt interkommunal samverkan inom alla de områden inom sociala sektorn där det är ändamålsenligt.

2. Social trygghet

En god social trygghet på alla plan är en förutsättning för ett modernt samhälle. I begreppet social trygghet ingår bland annat förebyggande verksamhet, socialvårdstjänster av viss omfattning och kvalitet samt ett ekonomiskt skyddsnät i form av trygghet under sjukdom, arbetslöshet och ålderdom samt annat utkomstskydd. Enligt grundlagen garanteras därför alla vissa ekonomiska, sociala och kulturella grundläggande rättigheter. Landskapet och kommunerna skall tillförsäkra var och en dessa rättigheter.

Syftet med den sociala tryggheten är att främja befolkningens hälsa och funktionsförmåga, att ge förutsättningar för en sund arbets- och livsmiljö samt att trygga en tillräcklig utkomst, social- och hälsovårdstjänster och social trygghet i livets alla skeden. Så gott som alla hushåll erhåller tidvis någon form av inkomstöverföring eller nyttjar socialvårdstjänster.

Kommunerna har en viktig roll då det gäller att utveckla den sociala tryggheten. Socialtjänsterna och utkomstskyddet styrs med hjälp av lagstiftning. Tjänsterna finansieras huvudsakligen med skatter och landskapsandelar. Kostnaderna för utkomstskyddet täcks med avgifter som tas ut av arbetsgivare och de försäkrade samt med skattemedel.

Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) har på uppdrag av landskapsregeringen i rapporten Ekonomisk utsatthet och social trygghet (rapport 2007:5) undersökt hur den del av det sociala trygghetssystemet som faller under Ålands lagstiftningsbehörighet fungerar i praktiken, och i vad mån de olika bidragen minskar risken för relativ fattigdom. Landskapsregeringen fortsätter arbetet med att förbättra det sociala trygghetssystemet som faller under Ålands lagstiftningsbehörighet utgående från slutsatserna i rapporten. Vidare skall enskilda personers delaktighet i samhällslivet och på arbetsmarknaden tryggas i en lag om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.

Den kulturella mångfalden i landskapet har ökat och kommer att öka ytterligare i framtiden. Dels tar vi emot flyktingar dels behöver vi viss inflyttning för att möta ett hotande underskott på arbetskraft. Landskapet och kommunerna har ett gemensamt intresse att effektivt förhindra allvarliga kulturella konflikter och främja en smidig integration i samhället av de nya etniska grupperna. En tvärsektoriell handlingsplan skall utarbetas. I planen tydliggörs bl.a. den sociala sektorns uppgifter i främjandet av inflyttades integration i samhället.

Mål

- *Kommunernas socialvårdstjänster skall ha god tillgänglighet för behövande och innehålla en tillräckligt hög kvalitet.*
- *Samhällets integration av inflyttade skall fungera väl.*

Anvisning

2. *Kommunerna bör i tillräcklig utsträckning tillgodose behovet av information, handledning och rådgivning beträffande förmånerna inom socialvården och det övriga socialskyddet.*

3. Ansvar för ordnandet av socialvården

Enligt landskapslag (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riks författningar om socialvård samt socialvårdslagen (FFS 710/1982) skall kommunerna ombesörja planeringen och verkställandet av socialvården. Kommunerna har således ett omfattande lagstadgat ansvar för ordnandet av socialvården. Samtidigt har kommunerna goda möjligheter att lokalt anpassa lösningar till sina verksamhetsförutsättningar vid ordnandet av socialvården. Ett av målen med organisationen är att öka kommuninvånarnas påverkningsmöjligheter. För att möjliggöra detta är det viktigt att de värderingar som ligger bakom prioriteringsbeslut är tydliga och diskuteras öppet, samt att prioriteringarna bygger på ett så relevant faktaunderlag som möjligt.

Det ansvar som åläggs kommunerna i till exempel lagstiftningen om barnskydd, missbrukarvård och handikappservice, förutsätter att kommunerna årligen i samband med sin budgetberedning utreder de nödvändiga tjänsternas och stödåtgärdernas innehåll och omfattning.

Anvisning

3. *Kommunerna bör vid sin budgetering tydligt ange sina prioriteringar inom den sociala verksamheten.*

4. Organisationen av verksamheten

En framgångsrik socialvård förutsätter ett gott samarbete mellan olika aktörer. Genom sitt ansvar för socialvården, har kommunerna en central roll i det sammanhanget. En vidareutveckling av det sociala trygghets- och servicesystemet förutsätter att kommunerna aktivt samarbetar med Ålands hälso- och sjukvård, landskapsregeringen samt andra producenter av socialvård, såsom ideella organisationer, föreningar och enskilda personer.

Kommunernas verksamhet skall alltid skötas med den enskilda medborgaren i centrum. Även sättet att organisera verksamheten skall ske ur ett medborgarperspektiv.

Landskapsregeringen utreder under år hösten 2010- våren 2011 olika modeller för en framtida omorganisation för socialvården på Åland. En referensgrupp kommer att tillsättas där kommunrepresentanter kommer att erbjudas att delta.

Anvisning

4. *Kommunerna bör aktivt samarbeta med andra aktörer inom socialvården.*

5. Klientens ställning och rättigheter

Klienten skall stå i centrum för kommunernas socialvård. Detta innebär att en klient har rätt till socialvård av god kvalitet och gott bemötande utan diskriminering. Klienten skall bemötas så att hans eller hennes människovärde inte kränks och så att hans eller hennes övertygelse och integritet respekteras. Klientens önskemål, åsikt, fördel och individuella behov samt språkkunskaper och kulturella bakgrund skall om möjligt beaktas.

Socialvårdspersonalen skall för klienten utreda hans eller hennes rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras verkningar samt andra omständigheter som är av betydelse för klientens sak. Utredningen skall presenteras så att klienten förstår dess innehåll och betydelse tillräckligt. Klienten har rätt att ta del av uppgifter inom socialvården, även sådana som har införts i ett personregister, om de har betydelse i hans eller hennes ärende, dock med de begränsningar lagstiftningen anger.

När klienten ansöker om socialvårdstjänster inklusive barnomsorg eller förmåner, skriftligen eller muntligen, skall ett förvaltningsbeslut fattas eller, när privat socialvård ordnas, skall ett skriftligt avtal mellan den som lämnar socialvård och klienten ingås. Ett beslut skall motiveras och innehålla en besväransvisning eller upplysning om besvärshöjningsförbud. Av beslutet skall det klart framgå vad klienten har rätt till eller är förpliktad till eller hur ärendet annars avgjorts. Att enbart hänvisa till bristen på anslag är inte en godtagbar grund för att avslå en ansökan om en tjänst eller förmån. Även när det gäller anslagsbundna förmåner skall sökandens individuella förhållanden och behov av förmånen eller tjänsten alltid utvärderas.

För bedömning av klientens behov av socialvård och för säkerställande av att han eller hon erhåller hjälp skall en service- och vårdplan uppgöras i samråd med klienten. Genom planen främjas syftet att beakta klientens önskemål och åsikter i en sak som berör klienten själv. Service- och vårdplanen skall vara tillräckligt detaljerad. Klientens individuella förhållanden och specialbehov skall beaktas i planen. Genomförandedelen i planen skall vara tillräckligt specificerad för att klienten och den som ordnar servicen vet vad de har förbundit sig till. Planen skall kontrolleras och smidigt kunna ändras vartefter klientens behov av tjänster förändras.

En plan behöver inte göras upp, om det är fråga om tillfällig rådgivning eller handledning.

Anvisning

5. *Kommunerna skall tillförsäkra klienterna god tillgänglighet och kvalitet i sin socialservice.*
6. *Kommunerna skall främja klient- och patientombudsmannens ställning och förutsättningarna för dennes verksamhet.*

6. Förebyggande arbete

Ett av de viktigaste verktygen för att bekämpa social utslagning är förebyggande verksamhet. Skapandet av gynnsamma miljöer och förebyggande åtgärder är både på kort och lång sikt det mest ekonomiska alternativet när det gäller att bevara befolkningens sociala välbefinnande och hälsa. Genom att satsa tillräckligt med resurser på planeringen och den förebyggande verksamheten kan man minska behovet av social- och hälsovårdstjänster och därmed undvika onödiga kostnader.

Kommunerna bör utforma tydliga mål för den sociala verksamheten i allmänhet och för den förebyggande verksamheten i synnerhet. Målen bör vara konkreta, realistiska och möjliga att följa upp. Därmed kan ett bättre underlag skapas för bedömningar om var i organisationen kvalitetsförbättringar och effektivisering är möjliga och särskilt viktiga att genomföra.

Mål

- *Kommunerna har tydliga mål för den sociala verksamheten i allmänhet och för den förebyggande verksamheten i synnerhet.*

Anvisning

7. *Socialt välbefinnande och ett förebyggande tänkande skall genomsyra all samhällsplanering.*
8. *Kommunerna bör uppställa långsiktiga och tydliga mål för den sociala verksamheten, som mäts och utvärderas årligen.*
9. *Kommunerna bör utveckla rutiner för sin egen interna kvalitetskontroll inom sina verksamhetsområden.*
10. *Kommunernas revisorer bör övervaka och utvärdera hur kommunerna uppfyller socialpolitiska mål som fullmäktige uppställer.*

7. Barn och ungdom

Grunden för god hälsa och social anpassning skapas under barn- och ungdomsåren. Det är därför viktigt att i ett tillräckligt tidigt skede uppmärksamma eventuella symptom på otrygghet och störningar i barnens sociala utveckling. Förebyggande arbete för att hindra psykisk ohälsa, ungdomars missbruk av alkohol, tobak och narkotika hos unga är av särskilt stor betydelse.

I de undersökningar som gjorts om åländska barn och ungdomars psykiska välbefinnande konstateras att olika stressymtom och depressioner förekommer i stort sett i samma omfattning på Åland som i övriga Norden. Ett starkare fokus kommer därför att, precis som i övriga Norden, riktas mot barns psykiska välbefinnande. Landskapsregeringen fortsätter att genomföra särskilt riktade satsningar som stöder barn och unga inom en tvärsektoriell kraftsamling med fokus på psykiskt välbefinnande hos barn.

Kommunerna skall i större utsträckning beakta principen i barnkonventionen om att vid alla åtgärder som rör barn skall barnets bästa komma i främsta rummet och tydligt dokumentera att principen har beaktats. Ett effektivt sätt att förebygga sociala problem hos barn och unga är att redan i planerings- och beslutsskedet göra en noggrann analys av hur olika alternativ kan tänkas påverka flickor och pojkar i olika åldrar och sedan väga in detta i beslutet. Landskapsregeringen har för avsikt att utveckla en modell för en sådan barnkonsekvensanalys och implementera denna tankegång i olika förvaltningars beslutsfattande och verksamheter. Även stöd till föräldrarna i deras fostran är en angelägen uppgift för alla samhällets institutioner och myndigheter. Beprövade och utvärderade familjestödsmetoder bör ingå som en självklar integrerad del i allt arbete gällande barn och unga.

Socialvården har även ett stort ansvar för att barn inte far illa. Tvärsektoriell och konstruktiv samverkan mellan berörda myndigheter och organisationer är en viktig förutsättning då det gäller hjälp och stöd åt våldsutsatta kvinnor och deras barn men också då det gäller hjälp till förövaren. Samförstånd och ett gemensamt synsätt på mäns våld mot kvinnor och barn är nödvändigt för att inte kvinnor och barn som söker samhällets stöd skall uppleva sig kränkta på nytt.

Barns egen aktivitet och deras engagemang i frågor som gäller dem själva bör uppmuntras. När föräldrarna får sitt första barn behöver de särskilt stöd och uppmuntran för uppbyggnaden av förhållandet till barnet och familjelivet. Mödravården och barnrådgivningen har här en central roll. Redan under graviditeten bör pappor ges utrymme att aktivt delta i den rådgivning som ges modern och på detta sätt tillförsäkras att den framtida kontakten mellan pappan och barnet förstärks.

Risken för utslagning är uppenbar i fråga om till exempel barn som avbrutit grundskolan, är klienter inom barnskyddet och de som drabbats av svårigheter med skolgången. Socialförvaltningen kan stöda dessa unga genom att ta initiativ till samarbete med skolan, ungdomsledare, fritidsledare och ideella organisationer till exempel idrottsorganisationer.

Kommunerna bör satsa på servicen till riskfamiljer, det vill säga till familjer med ekonomiska, missbrukar- eller dylika problem. Härigenom kan kommunerna minska på behovet av barnskydd och förhindra senare problem hos barnet. Kommunerna borde även överväga att allmänt satsa på hemservice för barnfamiljer samt att skapa ett fungerande samarbete med sakkunniga inom rådgivningen, socialt arbete och annan socialservice. Hälso- och sjukvården borde garanteras en tillräcklig multiprofessionell konsultation vid behov.

Det är synnerligen viktigt att barnomsorgen, skolan samt hälso- och sjukvården i ett så tidigt skede som möjligt reagerar när de upptäcker att barn far illa. Socialvården ansvarar för barnskyddet och skall kontaktas när nämnda instanser anser att barn är i behov av att stödåtgärder sätts in.

Anvisning

- 11. Kommunerna bör i förebyggande syfte rikta särskilda insatser till riskfamiljer och utsatta barn och ungdomar.*
- 12. Kommunerna bör vid misstanke om våld mot barn följa den så kallade barnahusetmetoden.*
- 13. Den kommunala verksamhet som arbetar med barn och föräldrar skall integrera ett aktivt och medvetet familjestöd i sitt arbete.*

7.1. Barnfamiljer

Service för barn och barnfamiljer är splittrad och svårtillgänglig. Många olika enheter inom socialvården (till exempel barnomsorgen, missbrukarvården, barnskyddet och familjerådgivningen) samt inom hälso- och sjukvården (till exempel barn- och ungdomspsykiatri, vuxenpsykiatri, barn- och mödrarådgivningen samt barn- och ungdomsenheten vid ÅCS) arbetar med fokus på barnets och familjens bästa. Bland annat på grund av att resurserna är splittrade kan servicens kvalitet och tillgänglighet inte alltid garanteras. Genom att etablera ett tätare samarbete och en planerad samverkan är det möjligt att förverkliga en klientcentrerad funktionell servicehelhet vari ingår både bas- och specialservice.

Mål

- *Att skydda uppväxtförhållandena för alla barn på Åland och att stödja vårdnadshavarna i deras fostrande uppgift.*

Anvisning

- 14. Kommunerna bör tillförsäkra sig en god personalkompetens inom socialvården.*

15. Kommunerna bör utveckla hemservicen och anställa s.k. familjearbetare till behövande barnfamiljer.

7.2. Barnskydd

Kommunernas ansvar för barnskyddet regleras i landskapslagen (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen samt i barnskyddslagen (FFS 417/2007). Barnskyddet indelas i förebyggande åtgärder, utredning av behovet av barnskydd, stödåtgärder inom öppenvården, brådskande placering av barn, omhändertagande, vård utom hemmet samt eftervård. Kommunen eller flera kommuner tillsammans skall göra upp en plan för att främja barns och unga personers välfärd samt ordna och utveckla barnskyddet. Planen skall godkännas av kommunens fullmäktige och beaktas när budget och ekonomiplan görs upp, se 12 § barnskyddslagen (FFS 417/2007).

Barnskyddet har till uppgift att trygga följande rättigheter:

- Varje barn har rätt till en trygg och stimulerande uppväxtmiljö samt till en harmonisk och mångsidig utveckling
- Barn har företrädesrätt till särskilt skydd och särskild omsorg
- Ett barn skall tillförsäkras positiva och nära mänskliga relationer, vilket särskilt gäller förhållandet mellan barnet och föräldrarna
- Ett barn skall uppfostras så, att det får förståelse, stöd, trygghet och ömhet
- Ett barn får inte underkuvas, agas kroppsligen eller på annat sätt behandlas kränkande
- Barnets utveckling till självständighet, ansvarsmedvetenhet och vuxenhet skall stödjas och befrämjas

Det stöd som ges barnen eller de unga och deras familjer syftar i första hand till att barnen skall kunna växa upp och utvecklas i det egna hemmet. Då ett barns levnadsförhållanden av en eller annan orsak äventyras, skall kommunen omgående vidta behövliga stödåtgärder inom den öppna vården. I de fall dessa inte är tillräckliga skall barnet garanteras så god vård som möjligt utanför hemmet. Samtidigt får barnets vårdnadshavare hjälp till bättre livskontroll, så att barnet så snart som möjligt skall kunna flytta tillbaka hem.

Kommunernas tjänstemän samarbetar i barnskyddsverksamheten med barnens föräldrar, barnomsorgen, hemservicen, skolväsendet, polisen och flera andra instanser.

Av 11 § i barnskyddslagen följer att en kommun skall se till att barnskyddet till sin innebörd och omfattning ordnas så som behovet i kommunen förutsätter och ordnas i tillräcklig utsträckning vid de tider på dygnet som det behövs. Den försöksverksamhet som startade den 1 september 2008 med en gemensam barnskyddsjour för alla de åländska kommunerna garanterar ett barn, som befinner sig i en situation som kräver brådskande placering och omgående behöver placeras i vård utom hemmet, denna rätt. Beslut om brådskande placering fattas av en socialarbetare. Beslut om omhändertagande bereds av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter i samarbete med en annan socialarbetare eller någon annan anställd som är förtrogen med barnskydd. I ett barnskyddsärende som innebär omhändertagande och placering i vård utom hemmet fattas beslutet av en ledande tjänsteinnehavare om vårdnadshavaren eller ett barn som fyllt 12 år inte motsätter sig omhändertagandet och den därtill anslutna placeringen i vård utom hemmet, i annat fall fattas beslutet av förvaltningsdomstolen. Barnskyddslagen understryker kommunens skyldighet att tillse att socialarbetaren har tillgång till nödvändig sakkunskap vid handhavandet av ett

barnskyddsärende. Landskapsregeringen ser positivt på att Ålands kommunförbund har tillsatt en gemensam expertgrupp för utsatta barn. Kommunerna lever därmed upp till kraven i 14 § barnskyddslagen (FFS 417/2007). Det är positivt om kommunerna kan samordna även andra funktioner inom barnskyddet. Högkvalitativt barnskydd förutsätter att samarbetet mellan flera kommuner vidareutvecklas.

Mål

- *Barnskyddet koncentreras ytterligare till några få serviceenheter.*
- *Kommunerna bör ägna särskild uppmärksamhet åt att säkerställa effektiva insatser inom barnskyddet.*
- *Förbättrad kännedom om anmälningsskyldigheten enligt barnskyddslagen.*

Anvisning

16. *Kommunerna uppgör planer för att ordna och utveckla barnskyddet, som godkänns av respektive kommuns fullmäktige.*
17. *Kommunerna fortsätter den påbörjade samordningen av resurserna inom barnskyddet som pågår inom Ålands kommunförbund.*
18. *Landskapsregering och kommuner ansvarar tillsammans för en intensifierad information till personer med anmälningsplikt enligt barnskyddslagen.*

7.2.1. Förebyggande åtgärder

Ålands hälso- och sjukvårds barn- och mödrarådgivningsbyrå, kommunernas barnomsorgsverksamhet, skolans psykosociala elevvård och skolhälsovården samt ungdomsarbetet förebygger behovet av barnskyddsåtgärder samtidigt som de ofta är de första som uppmärksammar behovet av dessa åtgärder.

7.2.2. Stödåtgärder inom den öppna vården

Enligt barnskyddslagen skall socialmyndigheterna i kommunen stödja familjen, barnet eller den unga med åtgärder inom den öppna vården, om uppväxtförhållandena äventyrar eller inte tryggar barnets eller den ungas hälsa och utveckling eller om barnet eller den unga genom sitt beteende äventyrar sin hälsa eller utveckling. Kommunen skall ordna tillräckligt ekonomiskt stöd för familjer som har ekonomiska problem eller bostadsproblem och avhjälpa bristerna i boendeförhållandena.

Stödåtgärderna inom den öppna vården skraddarsys individuellt enligt barnets och familjens behov och enligt den rådande situationen. Vid behov kan familjen få en stödperson eller en stödfamilj.

Som stödåtgärder inom den öppna vården kan barnet kortvarigt placeras i institutionsvård eller i vård utom hemmet utan omhändertagande, om familjens situation antas bli bättre inom en kort tid. Även hela familjen kan vid behov få rehabilitering. Andra stödåtgärder är till exempel rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor, hemservice, dagvård, terapitjänster och åtgärder inom missbrukarvården. Dessutom kan man hjälpa barnet och den unga i samband med skolgången, fritidsintressen och yrkesvalet och vid anskaffning av bostad.

7.3. Barnomsorg

Regelverket för kommunal och övrig samhällsstödd barnomsorg finns i barnomsorgslagen (1997:14) för landskapet Åland jämte landskapsförordning. I författningarna anges ramarna och förutsättningarna för verksamheten. Regelverket kompletteras vid behov med anvisningar från landskapsregeringen.

Ett systematiskt och långsiktigt arbete med att införliva genus- och jämställdhetsperspektivet i barnomsorgsverksamheten har påbörjats i enlighet med landskapsregeringens handlingsprogram och Ramprogrammet för det åländska jämställdhetsarbetet 2008-2011. Arbetet påbörjades i form av ett projekt hösten 2009. Resultatet av projektet skall utvärderas under år 2011. Projektet skall ge barnomsorgspersonal kunskap, verktyg och modeller för implementering av genus- och jämställdhetsperspektivet i alla delar av den verksamhet man bedriver.

Barnomsorgens styrdokument innehåller ett tydligt genus- och jämställdhetsuppdrag. Detta innebär att kvinnors och mäns, flickors och pojkars lika makt och inflytande skall genomsyra verksamhetens alla delar. Barnomsorgens roll är i detta avseende att förhindra och motarbeta traditionella könsrollsmönster och stärka och utveckla arbetet med genus- och jämställdhetsfrågor. Det åländska samhället är inte jämställt och barnomsorgen är en stor och viktig aktör i fostran till morgondagens vuxna. Målet med genus- och jämställdhetsarbetet i barnomsorgen är att vidga både flickors och pojkars individuella kompetenser och valmöjligheter i livet utan begränsningar av föreställningar om vad som är kvinnligt eller manligt.

Den pedagogiska utmaning som det faktum att numer fler barn än tidigare med annat modersmål än svenska finns i barnomsorgen kräver ny kunskap av barnomsorgspersonal. Landskapsregeringen har utarbetat riktlinjer för detta och erbjuder även visst ekonomiskt stöd till de kommuner som erbjuder extra stöd i svensk språkutveckling till barn med annat modersmål än svenska.

Landskapsregeringen har utarbetat ett förslag till ny barnomsorgslag som skickats på remiss till kommunerna i juni 2009. Förslaget till barnomsorgslag behandlas vid tidpunkten för upprättandet av socialvårdsplanen av lagtingets social-och miljöutskott.

Mål

- *En väl fungerande barnomsorg av hög kvalitet.*

Anvisning

19. *Kommunernas barnomsorgspersonal deltar i landskapsregeringens projekt för att erhålla kunskap, verktyg och modeller för implementering av genus- och jämställdhetsperspektivet i alla delar av barnomsorgsverksamheten.*
20. *Kommunerna följer riktlinjerna i rapporten ”Stöd för barn i barnomsorgen med annat modersmål än svenska”.*

7.4. Hemvårdsstöd

Genom landskapslagen (1985:50) om stöd för vård av barn i hemmet erbjuds vårdnadshavare hemvårdsstöd eller partiellt hemvårdsstöd för barn under tre år under vissa i lagen angivna förutsättningar. Det partiella hemvårdsstödet omfattar även vårdnadshavare med barn i grundskolans årskurs 1 och 2.

Landskapsregeringen har i ett lagförslag som förväntas träda i kraft 1.9.2010 föreslagit att landskapslagen om stöd för vård av barn i hemmet revideras och bestämmelser om adoptivbarn, flerbarnstillägg, partiellt hemvårdsstöd för företagare och stöd till föräldrar med barn med särskilda behov intas i lagen.

8. Alkohol och narkotika

Målsättningarna i landskapsregeringens alkohol- och narkotikapolitiska program för åren 2007-2011 är att minska totalkonsumtionen av alkohol, att höja alkoholdebutåldern, att skapa ett narkotikafritt samhälle samt att minska skadeverkningarna. Målen uppnås genom att åtgärder vidtas för att minska berusningsdrickandet, att göra alkoholen mindre tillgänglig för minderåriga, att stoppa utbudet och efterfrågan på narkotika, att tidigt upptäcka alkohol- och narkotikamissbruk samt genom att tillhandahålla förebyggande åtgärder samt vård och behandling för de som behöver. Utbildning arrangeras för de som arbetar i förebyggande syfte eller möter drogproblematiken i sitt arbete. Det alkohol- och narkotikapolitiska programmet skall utvärderas under år 2011 och förslag till ett nytt program tas fram.

Exempel på preventiva åtgärder för att begränsa alkohol- och narkotikamissbruk är att engagerat arbeta för att förändra attityder i samhället genom att satsa på information till framförallt föräldrar. Föräldrarna är en betydelsefull resurs och bör få stöd för att kunna sätta gränser för sina barn i fråga om rusmedel. Vidare bör man fortsättningsvis vidta åtgärder för att begränsa tillgängligheten av droger samt satsa resurser på kompetensutveckling av personalen. En plan för drogundervisningen i grundskolorna för årskurs 4-9 har utarbetats. Även ett alkohol- och drogförebyggande program för landskapets skolor har utvecklats. Handlingarna finns tillgängliga via hemsidan www.drogfri.ax.

Särskild uppmärksamhet skall ägnas samarbetet mellan missbrukarvården å ena sidan och den övriga social- och hälsovården, nykterhetsverksamheten, skolan, ungdomsverksamheten samt tullen och polisen å den andra. Kommunerna beviljas från år 2008 särskilda landskapsandelar för missbrukarvården.

Mål

- *Minskad totalkonsumtion av alkohol, höjd alkoholdebutålder, ett narkotikafritt samhälle samt minskade skadeverkningar.*

Anvisning

21. *Kommunerna skall utveckla handlingsplaner för akuta behandlingssituationer.*
22. *Kommunerna skall arbeta aktivt med förebyggande åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket.*

8.1. Missbrukarvård

Missbrukarvården är en del av den allmänna social- och hälsovården, men tillhandahåller även specialtjänster inom missbrukarvården och sköter kontakten till den specialiserade sjukvården. Man kan söka sig till alla öppna tjänster inom missbrukarvården på eget initiativ.

Kommunen skall sörja för att vården av missbrukare ordnas så att den till sin innebörd och omfattning motsvarar behovet i kommunen. Servicen inom missbrukarvården ordnas i första hand som öppenvård men i vissa fall också som institutionsvård eller köp av sådana tjänster. Servicen omfattar akutvård, gruppterapi, familjeterapi och rehabilitering. Service skall ges med hänsyn till missbrukarens, hans eller hennes familjs och andra närstående personers behov av hjälp, stöd och vård.

Vården och rehabiliteringen grundar sig på frivillighet och är av konfidentiell karaktär. En missbrukare kan även omhändertas för vård oberoende av sin vilja, antingen på grund av

hälsorisker eller sin våldsamhet. Av missbrukarvårdens specialtjänster är A-kliniken och ungdomskliniken öppenvårdsenheter. En A-klinik finns i Mariehamn.

Institutionsvård, med några så kallade avgiftningsplatser, ordnas i begränsad omfattning genom Ålands hälso- och sjukvård, medan annan institutionsvård ordnas utanför Åland av kommunerna. En tillnyktringsenhet är under planering. Syftet med akutvård av missbrukare är i dagens läge endast att avbryta rusmedelsbruket. Långvarig rehabilitering på institution är nödvändig för personer då akutvården inte är tillräcklig eller ändamålsenlig.

Förutsättningarna för att inrätta ett s.k. halvvägshem och annat halvvägsstöd som en övergång mellan behandlingshem och öppenvård skall utredas av landskapsregeringen. Ett halvvägshem är ett stödboende som används före intagningen på behandlingshem och efter avslutad behandling. Halvvägsstöd kan till exempel innebära att stöd ges för att klara av eget boende och arbete. Syftet med vistelsen på halvvägshem och annat halvvägsstöd är att motivera och förbereda inför en längre tids behandlingsvistelse samt för att efter behandlingen akklimatisera sig och klara av det normala samhällslivet

Lagen om missbrukarvård gäller i landskapet i den lydelse lagen hade den 31 december 1992. Lagstiftningen om missbrukarvård skall revideras.

Anvisning

23. Kommunerna ordnar vården av missbrukare så att den till sin innebörd och omfattning motsvarar behovet i kommunen.

9. Äldreomsorg

Landskapsregeringen har antagit målsättningar och handlingsplan för äldrevården utgående från slutrapporten från arbetsgruppen för att utreda förutsättningarna för äldreomsorgen och utarbetat kvalitetsrekommendationer angående tjänster för äldre. Målet är att minst 90 % av befolkningen som fyllt 75 år skall kunna bo kvar och leva självständigt i sitt hem och i sin invanda boendemiljö. Äldres förmåga att bo kvar hemma skall stödjas genom snabbt tillgängliga och högklassiga social- och hälsovårdstjänster. De äldres funktions- och initiativförmåga skall främjas genom stöd och aktiviteter inom ramen för kommunernas och frivilligorganisationernas verksamheter.

Genom tillräckliga satsningar på boende och boendemiljöer som är anpassade till äldres behov blir en överflyttning av äldre till institutionsvård nödvändig endast vid behov av kontinuerlig tillsyn och vård eller där de sjukvårdsmässiga insatserna är dominerande. Kommunernas serviceboenden och de effektiverade serviceboendena fungerar redan i dag ofta som bas för kommunens hemtjänstpersonal samt som centrum för dagverksamheten också för ute i kommunen kvarboende äldre. Ett effektivare samarbete mellan hemtjänst och hälso- och sjukvård möjliggörs om lokal hälsovårds- och hemsjukvårdspersonal är stationerade i samma byggnader. Dessutom bör servicehusen kunna fungera som tillfällig avlastning för närståendevårdare och andra anhöriga till hemmaboende åldringar, till exempel under semester, fridagar eller arbetsdryga perioder.

Landskapsregeringen har i samråd med kommunerna utarbetat kvalitativa och funktionella mål för vård och omsorg om äldre människor. Målet är en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar äldreomsorg. I syfte att effektivisera implementeringen av kvalitetsrekommendationen kommer ett antal informationstillfällen för kommunernas ledning och politiska beslutsfattare samt för anställda inom äldreomsorgssektorn att ordnas även under år 2011. Ett av fokusområdena i kvalitetsarbetet är

att kartlägga och utveckla de vård- och servicekedjor som äldre berörs av. Mål och kvalitetsindikatorer tas fram i samarbete med Ålands hälso- och sjukvård samt kommunerna.

Landskapsregeringen genomför under senare hälften av 2010 – inledningen av 2011 ett pilotprojekt i några utvalda kommuner, för att utröna effekterna av sammanhållen hemvård. Utgående från de erfarenheter pilotprojektet ger avser landskapsregeringen att införa lagstiftning som möjliggör att hemtjänst och hemsjukvård organiseras som sammanhållen hemvård. En sammanhållen hemvård kunde skapa en bättre kontinuitet och kvalitet i hembesöken hos de äldre. Vidare bör ett sådant system medföra effektivitetsvinster både ur ett ekonomiskt perspektiv men även ur ett verksamhetsperspektiv. Kommunens och Ålands hälso- och sjukvårds insatser i den äldres hem skall uppfattas som en helhet.

De ekonomiska förutsättningarna för äldreomsorgen, behovet av personal och kompetens inom äldreomsorgen på lång sikt samt ansvaret för sjukvården vid serviceboenden är alla viktiga delar av verksamhetsförutsättningarna inom äldreomsorgen och hör, framförallt med tanke på den demografiska utvecklingen, till de områden som är prioriterade ur utredningssynvinkel.

En eventuell lagstiftning om förebyggande hembesök prioriteras inte i detta skede. En lag om rätt till förebyggande hembesök skulle ålägga kommunerna att i samverkan med Ålands hälso- och sjukvård erbjuda alla personer som bor i eget boende möjlighet att motta besök av företrädare för kommunen eller Ålands hälso- och sjukvård under det år de fyller 75 år. Syftet är att höja prioriteringen av förebyggande och hälsofrämjande insatser. Genom hembesöken kan åldringens behov av hjälp kartläggas, behovet av ändringsarbeten i bostaden bedömas, samtidigt som kommunen får tillfälle att informera om de stödformer som samhället erbjuder. Vid hembesöken kan även ges handledning om regelbunden motion som upprätthåller funktionsförmågan samt vikten av hälsosam kost. Hembesöket skall hjälpa den äldre att använda sina egna resurser på ett bättre sätt och att därmed bevara sin funktionsförmåga så länge som möjligt. Landskapsregeringen betonar vikten av detta förebyggande arbete men ser samtidigt att de förebyggande hembesöken i samarbete mellan kommuner och ÅHS och med ÅHS som huvudman redan i dag fungerar tillfredsställande.

Landskapsregeringen tar ställning till behovet av en eventuell lagstiftning om de äldres rättigheter när effekterna av kvalitetsrekommendationen angående tjänster för äldre hunnit utvärderas.

Mål

- *Minst 90% av de personer som fyllt 75 år skall ha möjlighet att bo i eget hem.*

Anvisning

24. Kommunerna bör säkerställa tillräckliga resurser för service som stöder äldre personers hemmaboende.

25. Kommunerna bör utveckla servicen till klienter i eget boende (hemservice).

10. Service för funktionshindrade

Målet med handikappolitiken är ett jämlikt bemötande av funktionshindrade, stöd för de funktionshindrade att ha kontroll över sitt liv, stöd för att främja arbets- och funktionsförmågan och ett självständigt liv. Landskapsregeringen avser att åren 2011-2015 särskilt prioritera områdena tillgänglighet, funktionshindrades ekonomiska förutsättningar samt främjandet av levnadsvillkoren för funktionshindrade barn och deras familjer.

Service till funktionshindrade går främst ut på att avlägsna hinder för dem, erbjuda tjänster och rehabilitering. En individuell serviceplan skall göras upp för personer med funktionshinder för att utreda och samordna de tjänster och stödåtgärder som han eller hon behöver. De kommunala myndigheterna gör tillsammans med den funktionshindrade och hans eller hennes vårdnadshavare eller anhöriga upp planen. Med hjälp av planen förbättrar man personens självbestämmanderätt och påverkningsmöjligheter. Planen skall justeras med jämna mellanrum och för den utses en ansvarsperson, som samordnar tjänsterna.

Arbetslivet, utbildningsväsendet, bostäder och bostadsområden, kulturinstitutioner samt friluft- och rekreationsanläggningar skall utformas så att de kan nyttjas av personer med funktionshinder. Personer med funktionshinder har rätt till arbetsträning och meningsfull sysselsättning. Kommunerna har en skyldighet att ordna färdtjänst och tolkhjälp för gravt funktionshindrade individer, samt tillse att platser inom serviceboende finns tillgängliga alternativt bekosta ändringsarbeten i den funktionshindrades bostad. Denna skyldighet föreligger oavsett klientens ålder.

Landskapsregeringen utarbetade under år 2009 ett förslag till revidering av handikappservicelagen, som föreslås träda i kraft 1.9.2010. Genom lagändringen utökas antalet timmar tolktjänst som svårt hörselskadade/svårt hörsel- och synskadade/talskadade personer har rätt till, samt införs rätt till dagverksamhet och personlig assistens för gravt handikappade. Landskapsregeringens målsättning är att ansvaret för tolktjänster för funktionshindrade år 2011 skall överföras från kommunerna till landskapsregeringen samt att tolktjänsterna liksom på rikssidan skall handhas av FPA.

Anvisning

26. *Kommunerna bör aktivt tillse att de fysiskt och psykiskt funktionshindrade erhåller de stöd som de är berättigade till enligt gällande lagstiftning.*
27. *Kommunerna skall uppgöra individuella serviceplaner för personer med funktionshinder.*

11. Specialomsorg

Samtliga kommuner på Åland utgör tillsammans ett specialomsorgsdistrikt, vilket förvaltas av kommunalförbundet Ålands Omsorgsförbund k.f.

Mål

- *Upprätthålla service för personer med utvecklingsstörning som kompenserar för funktionshindret och ger möjlighet till ett självständigt liv med eget boende, sysselsättning och en meningsfull fritid.*

12. Utkomststöd

Regler om utkomststöd återfinns i landskapslagen (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd jämte landskapsförordning. Lagen om utkomststöd gäller i landskapet i dess ursprungliga lydelse från år 1997.

Utkomststödet är ett ekonomiskt stöd inom socialvården som beviljas av kommunerna i sista hand i syfte att trygga en persons eller familjs utkomst i situationer där personens eller familjens inkomster och förmögenhet inte räcker till för att täcka de nödvändiga dagliga utgifterna. Utöver det egentliga utkomststödet beviljar kommunerna förebyggande

utkomststöd. Kommunerna bestämmer själv om grunderna för det förebyggande utkomststödet. Syftet med det förebyggande utkomststödet är att främja en persons och familjs sociala trygghet och stödja personen och familjen att klara sig på egen hand samt att förebygga utslagning och långvarigt beroende av utkomststöd.

Landskapsregeringen har utrett behovet av revidering av utkomststödslagstiftningen och avser att vidta erforderliga lagstiftningsåtgärder.

Anvisning

28. Kommunerna antar grunder och anslår medel för förebyggande utkomststöd.

13. Boende

Den kommunala bostadspolitiken spelar en viktig roll när det gäller att förebygga problem och i fråga om behovet av service, och därmed också för kostnaderna för socialvården. Kommunerna bör eftersträva att personer med utbildning i och erfarenhet av socialt arbete deltar redan i planeringsskedet av byggprojekt och boendemiljö så att de blir tillgängliga för alla oberoende av personens ålder, funktionshinder och livssituation. Socialväsendet har till uppgift att inhämta och vidarebefordra uppgifter om brister i boendeområdena och om möjligheterna att förbättra dem utifrån klienternas behov. I detta arbete bör samråd ske med handikapprådet.

Socialväsendet bör uppmärksamma byggherrar och bostadsägare på den åldrande befolkningens och de funktionshindrades behov så att rätt byggda hissar, dörröppningar, kök, toaletter och tvättutrymmen ger en möjlighet att bo kvar i eget hem även med sämre funktionsförmåga. Vid prövning av ansökan om byggnadslov är byggnadsnämnd skyldig att beakta att byggnaden med hänsyn till användningen är anpassad efter de krav som kan ställas av personer med nedsatt rörelseförmåga.

Anvisning

29. Kommunerna bör beakta människors sociala behov i olika livsskeden vid planering av bostadsbyggande.

14. Utveckling av servicestrukturen och servicen

Behovet av institutionsplatser i landskapet är väl tillgodosett. Kommunerna bör i stället utveckla servicestrukturen i funktionellt hänseende, genom att bygga ut öppenvården och olika mellanformer av vård samt på lösningar som stöder självständigt boende. Öppenvårdstjänsterna för personer med demenssjukdomar, patienter inom psykiatri och missbrukare är fortsättningsvis otillräckliga.

Utgångspunkten för utvecklandet av servicen är att livskvaliteten skall förbättras, med respekt för människans egen vilja. Detta innebär oftast att äldre personer samt fysiskt och psykiskt funktionshindrade stöds genom olika service- och stödåtgärder så att de kan bo hemma eller i hemliknande förhållanden. En sådan utveckling av servicestrukturen förutsätter emellertid att nödvändiga personalresurser placeras inom öppenvården samt att personalen har sådan utbildning och ges sådan handledning som motsvarar den nivå som vården och omsorgen kräver.

Anvisning

30. *Kommunerna bör utveckla servicestrukturen i funktionellt hänseende.*

15. Kvinnofridsarbetet

Det åländska kvinnofridsarbetet syftar bland annat till att öka medvetenheten om fenomenet mäns våld mot kvinnor och barn. Grundutbildning och kompetensutveckling krävs för att yrkesverksamma skall vara rustade att upptäcka våld och förstå de utsattas situation samtidigt som man skall erbjuda ett professionellt och empatiskt bemötande. Förövaren skall också erbjudas stöd och hjälp och hänvisas till ATV (Alternativ Till Våld) – Ålandsprojektet.

Anvisning

31. *Kommunerna bör tillse att personal som kommer i kontakt med kvinnor och barn som utsätts för våld har tillräckliga kunskaper för att hantera problematiken.*

16. Data-, statistik- och uppföljningssystem

Uppföljningen inom social- och hälsovården grundar sig huvudsakligen på statistiska uppgifter som Statistikcentralen och Institutet för hälsa och välfärd (THL) samlar in. Vissa statistiska uppgifter insamlas även genom Ålands statistik- och utredningsbyrås (ÅSUB) försorg.

Uppföljning av den åländska socialvården måste delvis ske enligt samma system som i riket, därför att det delvis följer av lagstiftning, är nödvändigt för att möjliggöra jämförelser med riket samt för att landskapet skall kunna medverka i det nordiska statistiksamarbetet. För att statistiken skall bli tillförlitlig krävs det att personal från hemsjukvården och hemvården samarbetar då uppgifter lämnas om gemensamma klienter. Statistik skall framställas på basis av kön.

Anvisning

32. *Kommunerna bör lämna in begärda statistikuppgifter till Statistikcentralen, THL och ÅSUB.*

17. Socialjour

Med socialjour menas att inom ramen för en jourverksamhet utanför ordinarie tjänstetid ordna nödvändiga och brådskande socialtjänster så att man dygnet runt kan bemöta akuta behov i olika nöd- och krissituationer.

Landskapsregeringen uppställde i socialvårdsplanen för åren 2006-2010 målsättningen att en för landskapet heltäckande socialjour skulle fungera från 1.1.2007. Kommunerna uppmanades i samband därmed att utreda och förbereda en jourverksamhet. En gemensam barnskyddsjour har inlett sin verksamhet i landskapet den 1 september 2008. Landskapsregeringens uppfattning är att det även inom andra områden än barnskyddets kan finnas behov av brådskande socialtjänster, varför en socialjour fortsättningsvis är ett mål. Ålands kommunförbunds försöksprojekt med en barnskyddsjour skall utvärderas efter projektidens utgång. Resultatet av utvärderingen ligger till grund för hur kommunerna utformar den fortsatta verksamheten i barnskyddsjouren.

Mål

- *Kommunerna har en fungerande socialjoursverksamhet.*

Anvisning

33. *Kommunerna planerar och inför på sikt en socialjour.m*

IV RESURSER

1. Drift

Landskapsandelen för socialvården beräknas enligt kommunens invånarantal, ålders- och bosättningsstruktur. Det sammanlagda beloppet av driftskostnaderna för den socialvård som kommunerna ordnar uppskattas till cirka 57,6 miljoner.

De landskapsandelar som skall erläggas för socialvården enligt 11 § landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården framgår av bilaga 1.

2. Personal

Det totala antalet anställda inom den socialvård som ligger till grund för fastställandet av landskapsandelen uppskattas år 2010 till cirka 750.

3. Anläggningsprojekt

3.1. Definition

Med anläggningsprojekt avses byggande, anskaffning, grundlig reparataion eller motsvarande åtgärder i fråga om lokaler som utgör en funktionell helhet samt anskaffning av lös egendeom i samband med sådana åtgärder, om åtgärdens beräknade totalkostnader uppgår till **minst 35.000 euro**. Anskaffning av markområde betraktas inte som anläggningsprojekt.

3.2. Förslag över anläggningsprojekt

Kommuner och bosättningsstruktur 1, d.v.s. Brändö, Föglö, Geta, Kumlinge, Kökar, Sottunga och Vårdö kommuner skall årligen senast den 1 augusti tillställa landskapsregeringen ett förslag över anläggningsprojekt som det är meningen att förverkliga inom kommunen under de fem följande åren. Projekten redovisas i socialvårdsplanen.

3.3. Ansökan om landskapsandel för anläggningsprojekt

Kommun skall i god tid året innan projektet beräknas inledas tillställa landskapsregeringen en projektplan över anläggningsprojektet med följande innehåll:

- Allmän beskrivning av projektet
- Redogörelse för behovet av att genomföra projektet
- Beskrivning av tomt då fråga är om ny inrättning eller utvidgning av tidigare inrättning
- Huvudritningar i skala 1:100 samt en kortfattad byggnadsbeskrivning
- Tidtabell för projektets genomförande samt
- En kostnadsberäkning för projektet

3.4. Fastställande av anläggningsprojekt

Landskapsregeringen fastställer därefter på basis av projektplanen de anläggningsprojekt som skall inledas under verksamhetsåret. Samtidigt kan landskapsregeringen även meddela förhandsbesked om de projekt som kan inledas året efter verksamhetsåret.

3.5. Inkomna förslag över anläggningsprojekt

Inga förslag över anläggningsprojekt med angiven tid för byggstart under år 2011-2015 har inkommit till landskapsregeringen.

Minister

Katrin Sjögren

Socialvårdsbyråchef

Alexandra Oksman

SOCIALVÅRDEN 2011

Bostr.gr.	Invånarantal i åldersgrupper 1.1.2010					Kalkylerad kostnad netto (inkl. interna)	Ls-andel %	LS- ANDEL Grunddel	LS- ANDEL Special- omsorgen	LS- ANDEL Barnskydd	LS- ANDEL Missbrukar- vård	LANDSKAPS- ANDEL Kalkylering Sammanlagt	
	Åldersgrupp												
	0-6	7-64	65-74	75-84	85+								
Basbelopp i euro		9 365,28	554,67	1 521,47	5 657,09	19 143,81							
Brändö	1	28	350	58	43	19	1 151 595	45,50%	523 976	89 480	1 820	455	615 730,76
Eckerö	2	56	678	95	62	33	2 027 547	42,50%	861 707	233 622	16 150	11 050	1 122 529,31
Finström	4	212	1 837	244	131	62	5 303 602	32,50%	1 723 671	185 063	44 200	20 800	1 973 733,42
Föglö	1	27	391	61	54	28	1 404 058	45,50%	638 846	11 074	25 025	6 370	681 315,28
Geta	1	28	312	71	34	12	965 376	45,50%	439 246	141 023	45 500	1 365	627 133,71
Hammarland	2	125	1 085	138	91	24	2 956 686	42,50%	1 256 592	101 226	19 550	9 350	1 386 717,37
Jomala	5	440	3 087	291	136	68	8 346 881	27,50%	2 295 392	196 113	62 700	6 875	2 561 080,52
Kumlinge	1	15	258	48	34	17	874 400	45,50%	397 852	49 895	910	455	449 111,79
Kökar	1	12	186	36	18	9	544 447	45,50%	247 723	0	0	0	247 723,30
Lemland	3	145	1 381	160	77	19	3 166 728	37,50%	1 187 523	98 601	38 250	3 750	1 328 123,70
Lumparland	2	26	288	50	22	5	699 491	42,50%	297 284	34 469	7 650	1 275	340 677,35
Saltvik	3	142	1 303	169	132	46	3 937 084	37,50%	1 476 407	104 523	25 125	13 875	1 619 930,07
Sottunga	1	4	84	14	15	8	343 361	45,50%	156 229	0	0	0	156 229,17
Sund	2	79	748	115	63	27	2 202 999	42,50%	936 275	137 932	97 750	1 700	1 173 656,26
Vårdö	1	30	300	53	49	13	1 054 064	45,50%	479 599	37 800	21 840	455	539 694,52
Mariehamn	8	710	8 434	1 022	639	318	22 584 990	14,50%	3 274 824	477 802	205 755	64 670	4 023 050,08
Hela Åland		2 079	20 722	2 625	1 600	708	57 563 309		16 193 145	1 898 621	612 225	142 445	18 846 436,61

SPECIALOMSORGEN 2009 - SOCIALVÅRDEN 2011

Kommun	Kommunens självrisk ökande enligt bstrgr	Nettokostnader 2009 euro enl. bokslut	Kommunens självrisk	Landskapsandel specialomsorgen	Bosättnings- strukturgrupp
Brändö	54,50%	196 659,55	107 179,45	89 480,10	1
Eckerö	57,50%	549 698,54	316 076,66	233 621,88	2
Finström	67,50%	569 424,07	384 361,25	185 062,82	4
Föglö	54,50%	24 338,47	13 264,47	11 074,00	1
Geta	54,50%	309 939,82	168 917,20	141 022,62	1
Hammarland	57,50%	238 177,96	136 952,33	101 225,63	2
Jomala	72,50%	713 139,49	517 026,13	196 113,36	5
Kumlinge	54,50%	109 658,44	59 763,85	49 894,59	1
Kökar	54,50%	0,00	0,00	0,00	1
Lemland	62,50%	262 934,81	164 334,26	98 600,55	3
Lumparland	57,50%	81 103,00	46 634,23	34 468,78	2
Saltvik	62,50%	278 729,18	174 205,74	104 523,44	3
Sottunga	54,50%	0,00	0,00	0,00	1
Sund	57,50%	324 545,28	186 613,54	137 931,74	2
Vårdö	54,50%	83 077,55	45 277,26	37 800,29	1
Mariehamn	85,50%	3 295 182,98	2 817 381,45	477 801,53	8
TOTALT		7 036 609,14	5 137 987,81	1 898 621,34	

BARNSKYDD 2009 - SOCIALVÅRDEN 2011							
Kommun	Kommunens självrisk	Nettokostnader 2009	Nettokostnader 2009	Nettokostnader Sammanlagt	Kommunens självrisk	Landskapsandel barnskydd	Bosättningsstrukturgrupp
	ökande enligt bosättningsstrukturgrupp	212 Anstalts- o fam.vård inom barnskydd	217 Annan barn- o. Familjevård				
Brändö	54,50%	0	4 000	4 000	2 180,00	1 820,00	1
Eckerö	57,50%	0	38 000	38 000	21 850,00	16 150,00	2
Finström	67,50%	78 000	58 000	136 000	91 800,00	44 200,00	4
Föglö	54,50%	33 000	22 000	55 000	29 975,00	25 025,00	1
Geta	54,50%	45 000	55 000	100 000	54 500,00	45 500,00	1
Hammarland	57,50%	4 000	42 000	46 000	26 450,00	19 550,00	2
Jomala	72,50%	108 000	120 000	228 000	165 300,00	62 700,00	5
Kumlinge	54,50%	0	2 000	2 000	1 090,00	910,00	1
Kökar	54,50%	0	0	0	0,00	0,00	1
Lemland	62,50%	49 000	53 000	102 000	63 750,00	38 250,00	3
Lumparland	57,50%	0	18 000	18 000	10 350,00	7 650,00	2
Saltvik	62,50%	12 000	55 000	67 000	41 875,00	25 125,00	3
Sottunga	54,50%	0	0	0	0,00	0,00	1
Sund	57,50%	177 000	53 000	230 000	132 250,00	97 750,00	2
Vårdö	54,50%	46 000	2 000	48 000	26 160,00	21 840,00	1
Mariehamn	85,50%	442 000	977 000	1 419 000	1 213 245,00	205 755,00	8
TOTALT		994 000	1 499 000	2 493 000	1 880 775,00	612 225,00	

MISSBRUKARVÅRD 2009 - SOCIALVÅRDEN 2011

Kommun	Kommunens självrisk ökande enligt bstrgr	Nettokostnader 2009 euro	Kommunens självrisk	Landskapsandel Missbrukarvård	Bosättnings- strukturgrupp
Brändö	54,50%	1 000	545,00	455,00	1
Eckerö	57,50%	26 000	14 950,00	11 050,00	2
Finström	67,50%	64 000	43 200,00	20 800,00	4
Föglö	54,50%	14 000	7 630,00	6 370,00	1
Geta	54,50%	3 000	1 635,00	1 365,00	1
Hammarland	57,50%	22 000	12 650,00	9 350,00	2
Jomala	72,50%	25 000	18 125,00	6 875,00	5
Kumlinge	54,50%	1 000	545,00	455,00	1
Kökar	54,50%	0	0,00	0,00	1
Lemland	62,50%	10 000	6 250,00	3 750,00	3
Lumparland	57,50%	3 000	1 725,00	1 275,00	2
Saltvik	62,50%	37 000	23 125,00	13 875,00	3
Sottunga	54,50%	0	0,00	0,00	1
Sund	57,50%	4 000	2 300,00	1 700,00	2
Vårdö	54,50%	1 000	545,00	455,00	1
Mariehamn	85,50%	446 000	381 330,00	64 670,00	8
TOTALT		657 000	514 555,00	142 445,00	